

DE HOOFDKERK VAN MARIAKERKE ONZE-LIEVE-VROUW-KONINGIN (3)

Marcel Leeuwerck

Na onze wandeling rond de kerk, staan wij terug op het voorplein.

Maar vooraleer de brede pui (die naderhand opzij een hellend vlak voor rolstoelen zal krijgen) op te stappen, mogen wij best eens bij de bepaling "architectuur" (en van kerken in 't bijzonder) stilstaan.

Tussen de vele uitingen van kunst geniet de architectuur de pole-position, niet alleen alfabetisch, maar vooral omdat zij als het ware alle andere kunstvormen omhelst. Mooie gebouwen mogen wij nooit alleen van buiten bewonderen, maar hun reden van bestaan ligt toch binnenin. Kijkt bijvoorbeeld een allochtoon zonder christelijke roots naar onze St. Petrus en Pauluskerk, dan ontwaart hij er een grillig bouwsel met twee tochtige torens, waaruit geregeld overdonderend klokkenspel losbarst. Voor de rest begrijpt hij er niets van. Pas binnen ondergaat de gevoelige bezoeker en de gelovige in 't bijzonder de betovering van het artistieke. Bij iedere passage langs een pilaar trilt een andere lichtspeling door de gewijde ruimte. Meteen voelen wij het wezenlijk verschil tussen architectuur en beeldhouwkunst. Beelden moeten met hun massa een deel van de ruimte innemen en indruk geven met hun geslotenheid. Holten in de sculptuur vergallen het monumentale karakter. De toerist ervaart dit wel bij het onvermijdelijke Vrijheidsbeeld te New York. Dit enorme "beeld" overdondert aanvankelijk tot de argeloze bewonderaar opeens tussen de plooiën van Vrouwe Liberty's kleed een luikje ziet opengaan en een bezoeker zijn kop uitsteken! Weg is meteen de artistieke ontroering! Het "beeld" is plots bizarre "architectuur" geworden.

Daarentegen ondersteunt het omhullende gebouw de eigenheid van het beeldhouwwerk, in de nissen buiten en nog meer binnenin waar de beelden op hun beurt, leunend tegen pijlers en kolommen, de lijnvoering van de architectuur beklemtonen.

Deze beschouwing geldt evenzeer voor alle andere takken van kunst. Het bonte glas-inlood van de ramen brengt stemming en kleur en filtert de verblindende zonneschijn. Schilderijen, op muren en op doek, samen met kalligrafisch geschreven bijbelteksten brengen in stilte wijding in de ruimte.

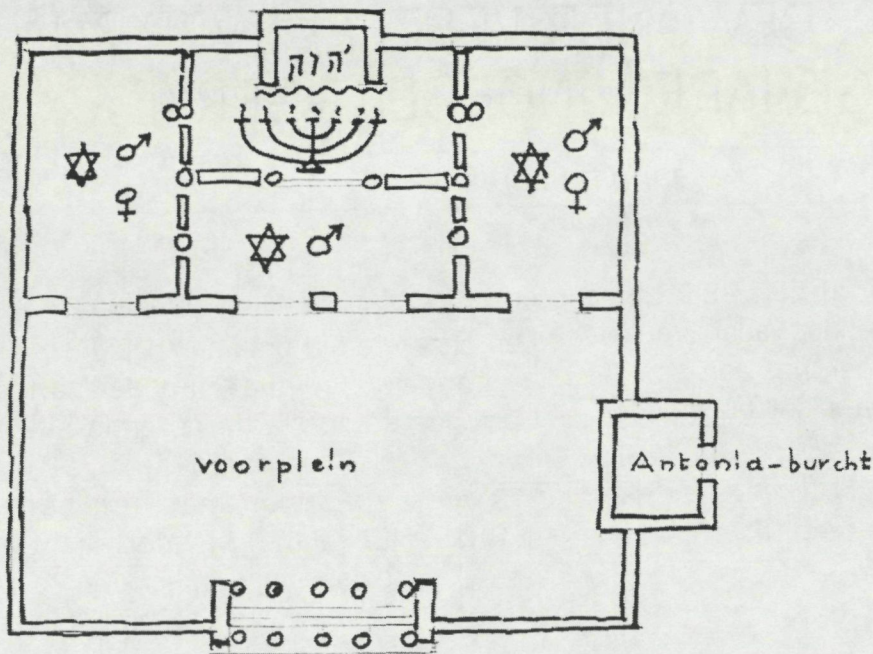
En de muziek dan !.. Waar galmt orgelspel plechtiger dan in een kerk, terwijl de akkoorden uit de vele registers tegen de gewelven weerkaatsen. Overal elders klinkt het orgel als een tingeltangel. Voeg daartussen de gemengde stemmen van de koren.

Zelfs marginale kunstvormen zoals de koperen lichttornamenten, geborduurde priestergewaden, verluchte zangboeken enz, brengen uitsluitend in een kerk de waardigheid op die past bij religieuze plechtigheden. Daarbij aanhoort de kerkganger de gewijde welsprekendheid van de kansel en ondergaat dit unicum voor onze zintuigen: de opkrinkelende wierook.

Burgerlijke en nutsgebouwen ontberen deze artistieke volheid. Zelfs andere religieuze gebouwen zoals antieke tempels en moskeeën ademen nooit zoveel verscheidene kunst uit.

Jawel, de architectuur verdient eerlijk haar titel: "moeder van de kunsten" en dat nergens beter dan in de kerken die onze dorpen en steden sieren.

Waaruit bestaat evenwel de bestaansreden van deze talrijke kerken? Die horen wij meteen in de namen zelf en wij ontdekken zo twee benaderingen. Enerzijds in de latijnse naam: "eglesia", die doorleeft in de romaanse talen (F: église; It: chiesa; Sp: iglesia enz). Die werden vervormd uit het Griekse: "ekklesia" met de betekenis: "kudde of verzameling". Een kerk dient inderdaad altijd tot vergadering voor de gelovigen. De andere benadering schuilt in het Noord-Europese woord "Kerk", ook uit het Grieks vervormd van "Kuriakon" of het "Huis van de Heer",

waar de gelovige het Goddelijke ervaart, zoals ooit de Israëlieten onder koning Salomon in de Tempel te Jerusalem. Het grondplan van de kerken verwijst trouwens nog in principe naar dat drieduizend oude ontwerp, waarvan de Bijbel ons de bouw in bijzonderheden beschrijft. De schets toont alleen de grote lijnen.

Op een terrein van ongeveer een hectare op de Sionberg verzamelde jaarlijks het Joodse volk, maar ook andere volkeren (de gojim) waren daar toegelaten en er heerste een gezellige drukte. De Romeinen beseften later maar al te wel dat mogelijke opstanden uitgerekend daar zouden opbloeien en zij hielden het plein zeer alert in het oog vanop de toren van de Antonius-burcht, een soort gendarmeriepost.

De sfeer van permanente handelsfoor bleef evenwel begrensd tot de helft van het terrein, waar een muur met meertalige waarschuwingen uitsluitend gelovige joden doorliet, vrouwen zowel als mannen. Maar het sterke geslacht kreeg in deze exclusieve helft bovendien het binnenste kwart voorbehouden. Dat moesten zij nog delen met het "Heilige" waar priesters en levieten hun taken volbrachten aan de altaren en de "Menorah" of zevenarmige kandelaar. Daarop brandden zonder onderbreking de zeven olielampjes voor het hart van de Tempe, het "Heilige der Heiligen", een lokaaltje van niet meer dan twee bij twee meter, afgesloten

door de beroemde "voorhang". Slechts éénmaal per jaar mocht een priester van hoge rang dit tabernakel betreden om er een wierrookoffer op te dragen.

Die karakteristieke deling van de Tempel in ruimten met afnemende groottes maar met stijgend sacraal belang vinden wij ook terug in de katholieke kerkgebouwen, in combinatie met dat andere karakter van

vergader ruimte. Beide dimensies verkregen beurtelings de klemtoon bij de elkaar opvolgende bouwstijlen. Moderne kerken ervaren wij nog alleen als een grote ruimte met ergens opzij een soort tribune voor het altaar, terwijl het klassieke grondplan opgebouwd is uit:

a: een voorhof of kerkplein voor de sociale contacten, maar dat nu meestal gedegeneerd is tot een banale parking.

b: het (meestal driebeukige) kerkschip, met de lagere zijbeuken voor het "gewone" volk en de hogere en heldere middenbeuk voor de burgerij, die er haar plaatsje voorbehoudt op de eigen bidstoel met fluwelen overtrek en waarvoor zij jaarlijks huur betaalt.

c: meer vooraan de banken met snijwerk voor de heren van de Kerkfabriek.

d: voorbij de communiebank het presbyterium met het altaar en de koorbanken voor de geestelijkheid.

e: op het altaar het tabernakel met het Allerheiligste.

Te Mariakerke vinden wij in de grote kerk al deze onderdelen terug, maar de zijbeuken versmallen tot toegangspaden.

De architect Smis ontwierp ook een zeer ruim koor, met kathedraalallures. De liturgische vernieuwing bracht sedertdien het altaar dichterbij het volk, zodat nu achter de celebrant een nutteloze leegte gaapt.

In een volgend hoofdstuk bekijken wij nader al deze afdelingen en hun versieringen.